

Kincsek az értéktárakból

A magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvényt 2012 tavaszán fogadta el az országgyűlés. A törvény értelmében a nemzeti értékek megóvandó értékek, azok azonosításában, rendszerezésében, adataik nyilvántartásba vételében és folyamatos frissítésében, gondozásában a megyei önkormányzatok működhetnek közre. Ezúttal is az értéktárakba felvett, ott nyilvántartott kincsek közül válogattunk.

Táti Német Nemzetiségi Dalkör (Táti települési Értéktár)

Először 1976-ban csendültek fel a táti könyvtárban a szebbnél szebb dallamok, amikor *Kátai* Ferenc biztatására a honismereti szakkör keretében a bátrabb sváb asszonyok összegyűjtötték leánykorban énekelt dalaikat. A dalkör *Góra* Andrásné vezetésével 1981-ig működött. 1990-től *Pothorszki* Lászlóné vezetésével alakult újjá fiatal tagokkal, de a régi hagyományokat ápolva. A régi pártház épületének egy szobájában kaptak helyet, ahol az elődöktől hallott dalokat megtanulták, hogy fennmaradjanak az utókor számára.

A dalok előadásában *iff. Rotbauer* László, *Mezei* László, *Schreck* József, majd *Mechler* Ferenc harmonikajátéka segítette a tizenkét fős kórust. A dalkör zenei vezetője *Nagy* Szilvia, aki gitár kíséretével tette felejtetlenné a dalokat. 1994-ben a már tizenhat főre bővült énekkar az összegyűjtött énekekből kazettafelvételt készített. 1995-től a mai napig gombos harmonikájával *Kubalek* János kíséri a dalkört.

1996-ban a magyarországi német kórusok Felsőgallán rendezett országos minősítésen a legmagasabb „Arany Rozmaring” díjat, majd 2001-ben kiemelt aranyat értek el *Gallyasi* Géza vezetésével. 2003-tól *Steinmann* Vilmos a kórus zenei vezetője, akivel 2004-ben arany minősítést és 2016-ban kiemelt arany minősítést ért el a kórus.

A dalkör huszonöt éves jubileumára a legszebb dalokat CD-felvételen örökítették meg. Rendszeres szereplői a városi rendezvényeknek. A kórust szoros kapcsolat fűzi a szomszédos falvak és városok népdalköreikhez, de felléptek már az ország távolabbi településein, sőt külföldön: Ausztriában, Németországban, Szlovákiában és Romániában is. Előadásaikban a német néphagyományra jellemző kétszólamú előadásmódot követik. Hitvallásuk: a zene, a dal, a közös éneklés nem csak örömet nyújt, hanem formálja, neveli az embereket. A működésük alatt összegyűjtött és előadott több mint százötven német és sváb dallal céljuk a nyelv, a hagyományok és a táti népviselet megőrzése és átadása a fiatalabb nemzedéknek.

Kunhegyesi Ferenc képzőművészeti munkássága (Kiskőrösi települési Értéktár)

Kunhegyesi Ferenc a vizuális művészettel autodidaktaként kezdett el foglalkozni, főként grafikai tevékenységet folytatott. Kifinomult tárgy- és emberábrázolásaiban kezdettől megbújta a humor és az objektivitás kettőssége.

Hatással voltak rá a rutinos kiskőrösi művészek is (Kecskeméti István, Babucsikné Zeikfalvy Anna), sokat tanult tőlük. Később saját kifejezési formát keresve az olajtechnika felé fordult. 2000-tól Szentandrassy István Kossuth-díjas roma festőművész tanítványa volt, a közönség közös kiállításokon többször is találkozhatott a mester és tanítványa műveivel.

Folyamatos és kitartó munkával elérte, hogy önálló kiállításokkal hívták meg az ország különböző településeire (Kalocsa, Kiskunfélegyháza, Kiskőrös: a Petőfi Múzeum, Kiskunhalas, Budapest: a József Attila Színház, a Kossuth Klub és a Karinthy Szalon, Baja: Nemzetiségek Háza). Folyamatosan dolgozik, művészi teljesítményét szakmai zsűrivel mérte meg, amikor 2014-ben beadta felvételi kérelmét a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületébe. Ezzel a szakmai szervezeti tagsággal ismerik el Magyarországon az alkotó munkásságot profeszszionistának. A MAOE-tagság a művész tehetségnek és szakmai színvonalának biztosítéka. Kunhegyesi Ferenc képzőművészeti munkásságára jellemző az igényesség. Közkedvelt, egyéni képeivel már nem csupán szülővárosa, hanem az egész megye fontos, kisebbségi tematikájú rendezvényeken országos jelentőségű a munkássága. Szívesen fogadják önálló kiállításait. Szentandrassy István és szakmai bírálói dr. Feledy Balázs és Aknay János is elismerőleg szólt Kunhegyesi Ferenc képzőművészről.

Táncsics Mihály szülői háza (Komárom-Esztergom vármegye Értéktára)

Táncsics Mihály (született Mihajlo Stančić, 1799-1884) gyakran használt névalakja szerint Stancsics Mihál magyar író, publicista, az első szegénypárti, munkásbarát politikusok egyike. A magyar sajtószabadság bajnoka volt. 1847-ben sajtóvétség (a cenzúra kijátszása) és izgatás vádjával ítélték börtönbüntetésre, melyből ismert módon az 1848. március 15-i forradalom vezéralakjai szabadították ki. 1848-ban országgyűlési képviselővé választották. Ezt a „bűnét” nyolcéves bujdosásában az osztrák önkény ellen írt röplapjaival tetézte, amiért is a hatalom jelképesen kivégezte. Írói álneve: Andorlaki Máté volt. A későbbi amnesztiával ugyan mentesült a valóságos akasztástól, ám egy engedély nélküli március 15-i ünnepség szervezésért tizenöt év börtönbüntetésre ítélték. (Börtönének ajtaját ezúttal a kiegyezéssel együtt járt amnesztia nyitotta meg.)

Ácsteszeren egy jobbágy családban született, s életének első húsz évét a ma álló ház elődjében töltötte. Édesanyja szlovák volt, édesapja horvát származású. A most is látható épületet 1907 és 1910 között építették, Táncsics szülőháza épületszerkezeti elemeinek felhasználásával. Népi műemlék, melyet nagy felújítás után, Táncsics születésének évfordulóján, 2006-ban avattak fel ismét. Ugyanebben az évben, az 1971-ben megnyitott, Táncsics életútját bemutató kiállítást szintén felújították. Ez alkalmából a falu Táncsics Mihály nevet viselő általános iskolájának diákjai a nagy személyiség önéletírásából adtak elő jeleneteket.

A ház és berendezése tisztos módon élő szorgalmas falusi családot sejtet. A reformkor meghatározó alakja, az 1848-as forradalom aktív résztvevője emlékéért az 1886-ban Andrejka József által készített szobor őrzi, melyet 1948-ban újítottak fel. Táncsics Mihály írói és főszerkesztői tevékenységének a település közterén elhelyezett ősnymotató állít emléket, mely Veszprémi Imre alkotása.

Hindu templom (*Balástya települési Értéktár*)

A balástyai hindu templom 2000-ben épült *Szigeti Gyula* építész tervei alapján. A tájba illeszkedő épületben a magyar és hindu építészeti jegyek ötvöződnek. Az alföldi épületeket idéző tornáca cseréppel díszített templomtornyot ölel körbe. A torony tetején a vaisnava templomokat Indiában is díszítő úgynevezett csakra látható. A templom 70 m² alapterületű, 50-60 fő befogadására alkalmas belső terében 2013. július végén szentelték fel a kazettás mennyezetet. A freskó alkotója *Krasznai Barbara* festőművész a hindu hitvilág legfontosabb szereplőit, a tíz legfontosabb avatárt ábrázolta. Az avatár szanszkrit szó, azt jelenti, „aki alászáll”. A hinduk úgy tartják, hogy Isten időről időre alászáll az emberek világába.

Mivel a templom oltára kifordítható, így a mögötte lévő templomtérren több százan elférnek. A toronyban az egymázsás harang a magyar hagyományt is követve naponta megszólal. A templomot szentélypark veszi körül, amelynek építményeit indiai mesterek vörös homokkőből faragták. Egyik monumentális eleme a kéttonnás, egy kőből kifaragott, két méter magas Alázat-oszlop.

A balástyai tanyavilágban a községbe települt néhány elkötelezett fiatal 1979-ben hozta létre a magyar vaisnava hindu közösség központját Nandafalvát – mely nevét az indiai szent helyről, Nandagramról kapta.

Summerfest Nemzetközi Folklorfesztivál és Népművészeti Vásár – Százhalombatta

(*Pest vármegye Értéktára*)

A Nemzetközi Folklorfesztivál-szervezők Világszövetsége (CIOFF) által is elismert Summerfest Magyarország és Pest megye egyik legfontosabb kulturális, művészeti hídjává vált, ahol az 1994 óta eltelt évek során a világ minden földrészéről megfordultak már táncosok, énekesek, zenészek a folklórművészet elismert szereplői közül. A fesztivál egyedisége azonban nem csupán ebben rejlik: másik különlegessége az, hogy a fellépők valamennyien a százhalombattai családoknál nyernek elhelyezést, így az egész város folyamatosan együtt lélegzik a külföldről érkező művészekkel. Emellett a fesztivál önkéntes segítői is a battai fiatalok közül kerülnek ki nagyon magas számban.

A Summerfest Európa legnagyobb folklorfesztiválja. Minden évben közel kilencszáz külföldi ismeri meg a város nevét. Pazar látvány, amikor a Szent István-templomban rendezett ökumenikus istentiszteleten a világ minden tájáról érkezett vendégek népviseletükben imádkoznak, s ezt követően a negyven méter hosszú Szeretet Asztalán már várja őket a helyiek által készített rengeteg finomság.

Bánki szlovák tájház (*Bánki települési Értéktár*)

A Szlovák Nemzetiségi Kiállítás egy, a XIX. század végén épült vegyes falazatú, poltári cseréppel fedett szabadkéményes parasztházban a környék zömében evangélikus szlovák lakosságának életét mutatja be. A szoba, a konyha és a kamra berendezése egy közepes gazdaságú, gyermektelen házaspár otthonát tárja elénk XX. század eleji állapotában.

A tisztaszobából, pitvarból és kamrából álló tájházban a látogatók megcsodálhatják az egykori szlovák szőtteket és hímzéseket, a bánki népviseletet, a sokféle berendezési tárgyat és felszerelést. A megye szlovák lakói lakásberendezésükben nem, inkább viseletükkel tértek el legjobban a környék magyar falvaitól. Ez elsősorban a gazdag, változatos hímzésnek volt köszönhető, amellyel szinte minden ruhadarabjukat díszítették, gondosan alkalmazkodva azok szabásvonalához.

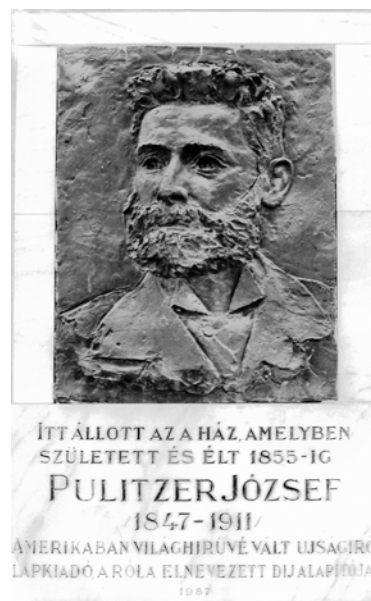

Pulitzer József tevékenysége (Makói települési Értéktár)

A modern újságírás atyjaként tisztelt *Pulitzer József* 1847-ben született Makón. A szülői ház egykor a Megyeház mellett, a mai Úri utca 4. szám alatt állt. A Pulitzer család a makói zsidó közösség egyik leggazdagabb és legbefolyásosabb famíliája volt. Tagjai terménykereskedelemmel foglalkoztak, emellett boltjuk és üzletházuk is volt a piactéren.

Pulitzer József nyolcévesen, családjával együtt Pestre költözött, majd tizenhét évesen nekivágott a világnak. Hamburgban egy toborzó ügynökség közvetítésével az Egyesült Államok hadseregének New York-i lovasezredéhez került. Előbb Saint Louisban, egy német hírlap (*Westliche Post*) újságírójaként működött, majd miután 1867-ben megszerezte az amerikai állampolgárságot, előbb egy Saint Louisban megjelenő napilap, később a nemzetközi hírű *New York World* kiadója és az *Evening World* sajtóbirodalom tulajdonosa, vezetője lett. 1911-ben hunyt el Charlestonban. Végakarátának megfelelően született meg az újságírók legnagyobb híru elismerése, a Pulitzer-díj, amelyet 1917-ben adtak ki először.

Pulitzer Józsefet 1990-ben Makó városa posztumusz díszpolgári címmel tüntette ki, amelyet unokája vett át.

Magyar–ukrán–román hármás határ (Garbolci települési Értéktár)

Garbolc a Petőfi által megénekelte „kis Túr” partján Szabolcs-Szatmár-Bereg megye – s így Magyarország – legkeletibb települése. Felsőzölnöktől, az ország legnyugatibb településétől 525 km távolságra fekszik. A trianoni békeszerződésben a 2022. évi népszámlálás szerint 137 fő által lakott kisközség határától nagyjából két kilométerre, külterületén jelölték ki három ország államhatárát is. Az egykor csehszlovák, ma ukrán határ itt fut össze a románnal és a magyarral. Az előbbi az ukrainai *Фертешилман* (Fertősalmás), az utóbbi a romániai Bercu (Szárazberek) külterületeitől választja el.

Aki megáll a hármás határnál, egységes tájat lát, bármerre néz. Az elválasztást csak a térképek pontvonalai, az összefutó határoszlopok

jelzik. A térség – határok ide, határok oda – ma is alkalmas lenne arra, hogy lakói együttműködésben éljenek, s mióta Románia is az Európai Unió tagja, abban az irányban ez meg is valósulhatna. Ukrajna jelenleg hadban áll, békéje messze. Az itteni mindkét szomszédjában élők aggodva figyelik sorsát.

A hármaskorú határ így többszörös jelkép. A kényszerű különválás, majd a közeledés évtizedei, s a reménybeli megbékélés szimbóluma. Garbold lakói véleményét tükrözi, hogy Értéktárunkba jegyezték.

Szrsen András emlékműve (Penci települési értéktár)

Szrsen András 1828-ban született, csak 1842 után költözött családja Penc-re. A húszéves ifjú 1848-ban kerülhetett katonasorolásra, mégpedig *Damjanich* vörössipkás hadtestéhez. A szabadságharcban köztűzér volt.

Részt vett a tápióbicskei-nagysallói csatában, majd az oroszok elleni, második váci ütközetben július 15–17-én, amikor is Csörögnél megsebesült. Mellét szuronnal átszúrták, mindkét lábát keresztüllőtték. Szrsen András sebesülése után ott feküdt a halottak között, s magához térve óriási fájdalmak között sikerült elvánszorognia Pencig. A Bok-hegyen állt kunyhóban húzódott meg. A szőlőpásztor talált rá. Hosszú gyógykezelés után sok szenvedés közepette, de életben maradt. Mindkét lábára bénán. (Más források szerint a csatában ágyúgolyó vitte el mindkét lábát.)

Nővére, Zsuzsanna gondozta, s amikor 1858-ban *Pápay* Gáspár kovácsmesterhez férjhez ment, magukhoz fogadták. A házaspárnak 1860-ig két gyermeke született, de az apa és egyik csecsemőjük az évben meghalt. Az özvegy is hamarosan sírba követte szeretteit. Ekkor a kis *Pápay* Ferencet Szrsen András maga vette gondozásba, és nevelte becsülettel. 1864-ben, harmincöt éves korában megnősült, feleségül véve az Alsó-Stubnyáról származó *Dubovesz* Annát, aki huszonhat éven keresztül hűségesen megosztotta vele életét, egészen a csonka honvéd elhunytáig. A település lakói 1998-ban emlékművet emeltek számára. A felavatott több tonnás sziklatömböt, rajta a példáját hirdető márványtáblákkal a penci múzeumkertben avatták fel.

Muszka-halom története (Hajdúdorogi települési Értéktár)

1849-ben a magyar szabadságharc leverésére érkező orosz hadak augusztus közepétől gyakorlatilag megszállták a Hajdúságot. Nem sokáig ünnepelhették azonban győzelmüket, mert soraikat a kolera kezdte tizedelni. A Hajdúdorogon állomásozó orosz cári csapatokkal is ez történt. A járványban meghalt a településen állomásozó egységek parancsnoka és számos katonája is. A főtitst úgy intézkedett, hogy őt és hasonló véget ért katonáit is közös sírba helyezték. A tömegsír felett elhelyezkedő dombocsk (halom) az 1980-as évekig 50-60 cm-rel kiemelkedett a gyepp szintjéből, de 1986-ban egy tereprendezés alkalmával teljesen elsimították.

A város lakói ezt nem nézték jó szemmel. A helyiek az ellapított területet továbbra is Muszka-halomként emlegették. Kevéssel később elindítottak egy kezdeményezést, hogy valami módon örökössé tegyék ezt a nevet, s a névadás történetét. A kezdeményezés azonban nem lelt hivatalos támogatásra. A XX/XXI. század fordulóján elindult egy nemzetközi mozgalom, mely a háborúk szaggatta Európában, a szülőhazájuktól távol meghalt, idegen földben nyugvó katonák sírjainak kölcsönös gondozását szorgalmazta. A halott ellenség: nem ellenség! – mondták. Mi gondozzuk a nálunk elhunyt idegen katonák emlékét, más országokban pedig a mi fiainkét. A Hajdúdorogi Honismereti és Városvédő Egyesület kezdeményezésére a város vezetősége elkészített

te a muszka-halmi orosz katonák síremlékét, melyet 2010 szeptemberében avattak fel. „A hajdúdorogi Muszka-halom története, 1848-1849” címmel Hajdúdorogi Honismereti és Városvédő Egyesület adott ki még az évben egy emlékező füzetet. Az emlékművet az önkormányzat tavaly felújította.

Görögkatolikus templom (*Hosszúpályi települési Értéktár*)

A görögkatolikus egyházközség 1768-ban szerveződött az itt otthonra lelő nagyobb arányú román és ruszin lakosokból, akiket az uradalom telepített le, mivel a dohánytermesztés miatt szüksége volt a munkaerőre. Az egyházközség alapító tagjai jobbágyok voltak, csak lassan magyarosodtak el. Az egyház anyakönyve 1768-tól kezdődött. Megalakulása idején voltak görögkeletiek és görögkatolikusok is. Csak később vált egységessé, amikor a nem egyesült görögök is görögkatolikusokká váltak.

Az egyházközség temploma 1868-ban épült fel Szent Mihály és Gábor főangyaloknak szentelve. 1912-ig még a szertartás nyelve is román volt. Papot Nagyváradról kaptak, aki esetenként még nevében is román volt. A szertartás nyelvi kérdését az 1912-ben kiadott bulla (Christi Fileles) döntötte el. Ettől kezdve lett a szertartás nyelve magyar. Az iskola megépítésére az 1810-es években került sor. A görögkatolikus és görögkeleti pályi lakosok kötelezték magukat az iskola fenntartására, a tanító és a kántor ellátására. A plébánia és az iskola fenntartásához az uradalom is hozzájárult, földet adott az egyház részére.

A gótikus vonásokkal romantikus stílusban épült templom az 1944 őszén folyó harcok idején kárt szenvedett, tornya súlyosan megsérült. Az egyházközség helyreállította, de 1958. augusztus 20-án a torony süvegét egy vihar ledöntötte. A hívek összefogtak, és helyreállították. 1964-ben a templom egyetlen kis harangját újraöntették, így súlya is nagyobb lett. A templom külsejét 1985-ben újították fel.

(h)

